

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Τίτλος:

“Κοινωνικές αναπαραστάσεις των αυτοδιαχειριζόμενων εγχειρημάτων
στην Ελλάδα της κρίσης”

Τριμελής Επιτροπή:

Κορδούτης Παναγιώτης, Καθηγητής

Μαντόγλου Άννα, Καθηγήτρια, Επόπτρια

Σακαλάκη Μαρία, Καθηγήτρια

Φοιτήτρια:

Στυλιανή-Μαρία Παπαγεωργίου (Α.Μ: 0614Μ006)

Ακαδημαϊκό Έτος 2015-2016

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
ABSTRACT.....	7
1 ΓΕΝΙΚΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	8
1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΤΗΣ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ	11
1.1.1 ΜΟΡΦΕΣ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ 19 ^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ.....	11
1.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ.....	14
1.4 ΤΑ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΖΟΜΕΝΑ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΩΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ	17
2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ Η ΑΛΛΙΩΣ ΤΡΙΤΟΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	19
2.1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΚΤΙΒΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ	21
3 ΜΕΘΟΔΟΣ.....	24
3.1 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ	24
3.2 ΜΕΣΑ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	25
3.3 ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ	27
3.4 ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΛΕΚΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ – ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ.....	28
4 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	29
4.1 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΟΙΟΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	29
4.1.1 ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ ΠΑ ΤΗΝ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ	29
4.1.2 ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ	
ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ.....	31
4.1.3 ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ.....	32
4.2 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΟΣΟΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	35
5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	41
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	45

Κατάλογος Πινάκων:

Πίνακας 1: Συχνότητα εμφάνισης κατηγοριών για την κοινωνική αυτοδιαχείριση.....	30
Πίνακας 2 : Αυτόματη ταξινόμηση σε ομάδες των αναφορών για την αυτοδιαχείριση.....	34
Πίνακας 3: Αποτελέσματα της Παραγοντικής Ανάλυσης ως προς την πρόσληψη των σκοπών των αυτοδιαχειριζόμενων εγχειρημάτων απο το σύνολο των ατόμων.....	37
Πίνακας 4: Πίνακας Πολλαπλών συγκρίσεων μεταξύ της ανεξάρτητης μεταβλητής της πολιτικής ταυτότητας και του οικονομικού και κοινωνικού παράγοντα.....	38
Πίνακας 5: Αποτελέσματα Παραγοντικής Ανάλυσης των ανεξάρτητων μεταβλητών ως προς την εξαρτημένη μεταβλητή συναισθημάτων των συμμετεχόντων.....	40

Κατάλογος εικόνων:

Σχήμα 1: Παραγοντικό Διάγραμμα (1,2) για την αυτοδιαχείριση ως προς το φύλο, την ηλικία, το επάγγελμα και την πολιτική τοποθέτηση	32
---	----

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία, ο κεντρικός ερευνητικός στόχος επικεντρώνεται στη μελέτη των κοινωνικών αναπαραστάσεων που έχουν τα άτομα για την αυτοδιαχείριση αναφορικά με την πολιτική τοποθέτηση, την επαγγελματική ταυτότητα, το φύλο και την ηλικία. Ειδικότερα, διερευνάται η δόμηση του περιεχομένου των κοινωνικών αναπαραστάσεων σε σχέση με την έννοια της αυτοδιαχείρισης και των διαφόρων κατηγοριών της (οικονομική, κοινωνική), το φιλτράρισμά τους, τον προσανατολισμό και την οργάνωση τους που διαμορφώνονται από τα άτομα ως προς τα αυτοδιαχειριζόμενα εγχειρήματα σε σχέση με μια σειρά βασικών πόλων, καθώς και τη θέση που κατέχουν τα άτομα στην κοινωνική οργάνωση. Για την επεξεργασία των ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων χρησιμοποιήθηκε παραγοντική ανάλυση αντιστοιχιών, ανάλυση κύριων συνιστωσών καθώς και πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης αντίστοιχα. Τα ευρήματα αυτής έρευνας καταδεικνύουν μια σημαντική επίδραση της πολιτικής ταυτότητας στην πρόσληψη της κοινωνικής αναπαράστασης της αυτοδιαχείρισης, ενώ το περιεχόμενό της φαίνεται να καθορίζεται από δυο βασικούς άξονες, έναν νομικοθεσμικό και έναν κοινωνικό.

**Λέξεις Κλειδιά: Κοινωνικές Αναπαραστάσεις, Αυτοδιαχείριση, Πολιτική
Πεποίθηση , Επαγγελματική Ταυτότητα**

ABSTRACT

In this paper, the main research goal is the study of social representations that individuals have for the concept of self-management and its dimensions, considering their political beliefs, their professional identity and their gender as well as their possible involvement in self-managed actions. In particular, the structure of the content of social representations is examined, regarding the concept of self-management and its diverse categories (economic and social), their filtering, their orientation and organization as formed by people, in terms of self-managed projects, in relation to a series of fundamental poles and the position of the individuals in social organization as well as the role that their participation plays or not in self-managed projects. In order to realize the process of the qualitative and quantitative data, Factor Analysis, Principal Component Analysis (PCA) and Multivariate Analysis of Variance (Manova) are used respectively. The findings of this research demonstrate a significant effect of political identity in perceiving the social representation of self-management and its content appears to be determined by two main axes, an institutional one and a social one.

**Keywords: Social Representations, Self-management, Political Beliefs,
Professional Identity**

1 ΓΕΝΙΚΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Αφορμή για την πραγματοποίηση της συγκεκριμένης ερευνητικής εργασίας στάθηκαν οι συνέπειες του σημερινού κοινωνικοοικονομικού γίνεσθαι, έχοντας ως αποτέλεσμα την δημιουργία ολοένα και περισσότερων αυτοδιαχειριζόμενων εγχειρημάτων στον ελληνικό χώρο από τους πολίτες-πρόσωπα, ως μορφή άμυνας, στο πλαίσιο της κυρίαρχης οικονομίας.

Η εμφάνιση ποικίλων μορφών αλληλέγγυας οικονομίας, μέσα από τις πρωτοβουλίες των πολιτών, ως μιας νέας πρότασης οργάνωσης της οικονομίας στο πλαίσιο του κοινωνικού μετασχηματισμού, είναι μια από τις πολλές παρατηρήσεις για το φαινόμενο της αυτοδιαχείρισης.

Ένας από τους λόγους επιλογής αυτού του θέματος αφορά το γεγονός ότι, με αφορμή την οικονομική κρίση, παρατηρείται η δημιουργία πολυάριθμων πρωτοβουλιών και άτυπων εθελοντικών δικτύων, που φαίνεται να αναδεικνύουν εναλλακτικούς τρόπους για την επιβίωση και τη συμμετοχή στο κοινωνικό γίνεσθαι, να ενδυναμώνουν τη συμμετοχή, την αντίληψη συν-οικειοποίησης και τη διαπραγματευτική θέση των χρηστών των υπηρεσιών (Μπουρίκος & Σωτηρόπουλος, 2014). Οι ρωγμές στην κοινωνική συνοχή ως απόρροια μιας κρίσης όχι μόνο οικονομικής αλλά και κοινωνικής, φαίνεται να ενεργοποιούν συλλογικούς μηχανισμούς άμυνας που μεταφράζονται ως πρωτοβουλίες οι οποίες αναπτύσσονται στο πλαίσιο μιας κοινωνίας πολιτών. Οι πρωτοβουλίες αυτές δημιουργούνται από την κρίση και για αυτήν.

Η ίδια η οικονομική κρίση γίνεται αντιληπτή ως μια διαδικασία μετάβασης και κοινωνικής αλλαγής. Παρατηρείται αλλαγή των σχέσεων εξουσίας, των μορφών οργάνωσης της παραγωγής αλλά και των μορφών οργάνωσης της καθημερινότητας σε επίπεδο ατομικό, οικογενειακό, γειτονιάς, πόλης, κράτους (Αγγελόπουλος, 2012). Ωστόσο, παρατηρείται ότι σε αυτό το πλαίσιο κοινωνικής αποδιοργάνωσης που διαρκώς μεταβάλλεται και αλλάζει, δημιουργούνται παράλληλα νέες ευκαιρίες επαναπροσδιορισμού των ανθρώπινων αναγκών και αξιών και αναζητούνται νέοι τρόποι συλλογικής ζωής και δράσης που στηρίζονται στην εμπιστοσύνη, την αλληλοβοήθεια, τον αλληλοσεβασμό και την αλληλεγγύη. Θεωρήθηκε άξιο ενδιαφέροντος να μελετηθούν αυτές οι εναλλακτικές πρωτοβουλίες αλληλεγγύης σε επίπεδο καθημερινής πρακτικής καθώς και οι αναπαραστάσεις αυτών από τα άτομα στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία.

Ένας άλλος λόγος για την ενασχόληση με το συγκεκριμένο θέμα, αφορά το γεγονός ότι, την ίδια στιγμή, υπάρχουν αναφορές στον ελληνικό αλλά και διεθνή τύπο ως προς μια Ελλάδα-πρότυπο ανάπτυξης κοινωνικών δράσεων μέσα στο πλαίσιο της κρίσης. Ειδικότερα, γίνεται λόγος για πρωτοβουλίες αλληλεγγύης συμπολιτών μας στην προσπάθεια στήριξης ευάλωτων ομάδων και δημιουργίας ομάδων αυτοβοήθειας και αυτοδιαχείρισης καθώς και της στήριξης της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής φροντίδας. Χαρακτηριστικά, σε διαδικτυακό άρθρο της, η εφημερίδα «The Guardian», σχολιάζοντας το νέο κίνημα της αλληλεγγύης στην Ελλάδα αναφέρει : « νοσοκομειακές μονάδες διοικούμενες από πολίτες, κέντρα τροφίμων, συλλογικές κουζίνες και κόμβοι παροχής νομικής βοήθειας έχουν ξεπηδήσει προκειμένου να καλυφθούν τα κενά που άφησε πίσω της η λιτότητα» (Henley, 2015). Η γερμανική εφημερίδα «Der Spiegel», σε άρθρο της αναφέρεται στους νέους

Έλληνες που οργανώνονται με ατομικές πρωτοβουλίες στην προσπάθειά τους να καταπολεμήσουν την κρίση (Heyer, 2013).

Αντίστοιχα, ένα από τα παραδείγματα για τον εγχώριο τύπο, προσφέρει η ελληνική εφημερίδα «Η Αυγή», κάνοντας λόγο για *«αντισώματα της κοινωνίας»*, χαρακτηρίζοντας έτσι τις *«δομές αλληλεγγύης και τις πρωτοβουλίες που δεν στηρίζονται στη σχέση αφεντικά-εργαζόμενοι»*, δίνοντας έμφαση στο γεγονός ότι *«μαζί για τις ανάγκες για βασικά αγαθά, πολλαπλασιάζονται και οι δομές»* (Παπαντωνίου, 2014).

Ως προς την ύπαρξη και υπόσταση του συνόλου των άτυπων αυτοδιαχειριζόμενων δομών και οργανώσεων, μια έρευνα που διεξήχθη από το Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και εξωτερικής πολιτικής το 2013, μεταξύ άλλων, καταδεικνύει έναν σημαντικό αριθμό καταγεγραμμένων πρωτοβουλιών (συγκεκριμένα, 49 κοινωνικές δομές και προγράμματα όπου περιλαμβάνονται *«μόνο όσες πρωτοβουλίες ανήκουν σε άτυπες ομάδες/ άτυπα δίκτυα»* και *«αποκλείοντας τις ανάλογες κοινωνικές πρωτοβουλίες Δήμων, Περιφερειών, Μητροπόλεων και τυπικών οργανώσεων»*) (Μπουρίκος & Σωτηρόπουλος, 2014).

1.1 Ιστορική Αναδρομή του όρου της Αυτοδιαχείρισης

1.1.1 Μορφές αυτοδιαχειριστικών κοινωνιών πριν και κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα

Σύμφωνα με την Νικολάου-Σμοκοβίτη (1987), «η οργάνωση και λειτουργία των πρωτόγονων κοινοτήτων είχαν δομές που στηρίζονταν στην αυτοδιαχείριση. Πολλοί μελετητές τις αποκάλεσαν πρωτόγονες κομμουνιστικές κοινωνίες, επειδή η δομή τους, το σύστημα οργάνωσης και παραγωγής τους δεν περιείχε την εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο. Βασική επιδίωξη στις κοινότητες αυτές ήταν η παραγωγή των αγαθών που είχαν ανάγκη για καθημερινή χρήση και κατανάλωση, αλλά και για απόθεμα σε περιόδους καταστροφών. Η διοίκηση ήταν συλλογική, με βάση την αυτοδιαχείριση, ο ρόλος του αρχηγού ήταν τυπικός, ενώ ο θεσμός του κράτους ήταν ανύπαρκτος».

Ωστόσο, ενώ απαντώνται από πολύ παλιά μορφές αυτοδιαχείρισης, που θεωρούνται μάλιστα μορφές αναπτυγμένης συμμετοχής, οι πρώτες προσπάθειες να τεθούν σε εφαρμογή πρότυπα αυτοδιαχείρισης με αιτήματα εργαζομένων σημειώθηκαν τον 19^ο αιώνα και κυρίως στο πλαίσιο του διεθνούς εργατικού κινήματος, όπως οι προσπάθειες των εργαζομένων για ελευθερία, «αυτο-οργάνωση» και «αυτοπροσδιορισμό» στην εργασία για την αντιμετώπιση των σχέσεων εξάρτησης και εκμετάλλευσης της καπιταλιστικής κοινωνίας. Πρόκειται δηλαδή για μια ιδέα που «εκφράστηκε μέσα από τους εργατικούς αγώνες και ενέπνευσε αυθεντικές λαϊκές σοσιαλιστικές επαναστάσεις όπως είναι η Παρισινή Κομμούνα (1871)» (Νικολάου-Σμοκοβίτη, 1987).

Κατά άλλους θεωρητικούς, η αυτοδιαχείριση «εμφανίστηκε για πρώτη φορά την δεκαετία του 1960, ως κατά μια λέξη μετάφραση του σερβοκροατικού όρου “*samoupravlje*”, περιγράφοντας τη διαδικασία μέσω της οποίας οι εργάτες και οι εργάτριες συμμετείχαν στη λήψη των αποφάσεων στις γιουγκοσλαβικές επιχειρήσεις» (Nestor, 2005, οπ.αναφ.στο Δρίτσας & Σπαθαράκης, 2015).

Για τους κοινωνικούς στοχαστές του 19^{ου} αιώνα, που βίωναν τα «εφηβικά» στάδια του καπιταλιστικού συστήματος, οι οραματισμοί που είχαν για εναλλακτικές λύσεις ήταν εμπνευσμένες από τις μυριάδες μορφές των συνδυασμών των εργαζομένων και τις αυτοδιαχειριζόμενες οργανώσεις που αναδύονταν σε όλη την Ευρώπη και τις αποικίες της κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, συμπεριλαμβανομένων μεταξύ άλλων σωματείων, συνεταιρισμών και συνδικάτων (Vieta, 2014).

Στην πιο σύγχρονη εποχή, έχει παρατηρηθεί μια σειρά από νέα εγχειρήματα αυτοδιαχείρισης, μερικά από τα οποία παρατίθενται παρακάτω.

Ειδικότερα, στην Αργεντινή, η ανάκτηση των επιχειρήσεων που γίνεται αντιληπτή ως μια μορφή πολιτικής πράξης, φαίνεται να ενεργοποιεί πρωτοβουλίες όπως το παράδειγμα της ανακτημένης κλωστοϋφαντουργίας Bruckman, που έγινε παγκόσμιο σύμβολο της αντίστασης των ανακτημένων επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, εκτιμάται ότι 8.000 έως 10.000 θέσεις εργασίας σώθηκαν χάρη στους εργαζόμενους, στις επιχειρήσεις που ανακτήθηκαν και τέθηκαν ξανά σε λειτουργία κατά την οικονομική κρίση του 2001 (OSL, 2003).

Στο Μεξικό, από τα τέλη του 1994, ξεκίνησαν στην Τσιάπας να σχηματίζονται αυτόνομες εξεγερμένες κοινότητες στις οποίες οι αυτόχθονες κυβερνούν με βάση το δικό τους δίκαιο και τα δικά τους έθιμα. Υιοθετούν τις δικές

τους μορφές κυβέρνησης και αυτοκυβέρνησης με βάση το συλλογικό συμφέρον και ενσωματώνουν τις εμπειρίες και τις παραδόσεις τους, τόσο του παρελθόντος όσο και αυτές που απέκτησαν στις μέρες μας (Humanes Bautista, 2003).

Στη Γαλλία, η αυτοδιαχείριση του εργοστασίου ωρολογιοποιίας LIP στην Μπεζανσόν το 1973, υπήρξε ακόμα ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτοδιαχείρισης στον τομέα της εργασίας. (Piaget,1997). Όπως παρατηρούμε, η αυτοδιαχειριστική κοινωνία είναι θεωρητικά συνδεδεμένη με την ανάπτυξη ενός νέου τρόπου κοινωνικής οργάνωσης, που αναθεωρεί τη σχέση ανάμεσα στην οικονομική δραστηριότητα και στις άλλες μορφές κοινωνικής δράσης.

Σύμφωνα με τον Καστοριάδη (1974, σ.220), η κοινωνία που χαρακτηρίζεται ως αυτοδιαχειριζόμενη είναι *«εκείνη η κοινωνία όπου όλες οι αποφάσεις παίρνονται από το σύνολο, το οποίο κάθε φορά, αφορά το αντικείμενο αυτών των αποφάσεων. Πρόκειται δηλαδή για ένα σύστημα όπου τα άτομα που ασκούν κάποια δραστηριότητα, αποφασίζουν συλλογικά τι πρέπει να κάνουν και πώς θα το κάνουν, με μόνα όρια εκείνα που τους χαράζει η συνύπαρξή τους με άλλες συλλογικές μονάδες»*. Γίνεται έτσι κατανοητό ότι, η ίδια η αυτοδιαχείριση ανακαλύπτεται και οικοδομείται μέσα από τη συλλογική δράση. Σύμφωνα με τον Κωστόπουλο (1984), η αυτοδιαχείριση είναι μια κοινωνική πραγματικότητα που επιτρέπει την εφαρμογή ενός κοινωνικοποιημένου συμμετοχικού τρόπου διαχείρισης και που ταυτόχρονα οι προοπτικές της είναι συνδεδεμένες με την ανάπτυξη της γνώσης και τη βελτίωση της δημιουργικής δραστηριότητας.

Επιπλέον, ο όρος της αυτοδιαχείρισης, έχει σχετιστεί και με την έννοια της οικονομικής ελευθερίας, βασιζόμενη στις συνεταιριστικές οργανώσεις, η διαχείριση των οποίων γινόταν από τους ίδιους τους παραγωγούς τους (Marshall, 1992, όπ.αναφ.

στο Vieta, 2014). Για ένα αντίστοιχο παράδειγμα έκανε λόγο και ο Pierre J.Proudhon μέσα από το οικονομικό μοντέλο του για τη θεωρία της αμοιβαιότητας («*mutuellisme*») (P.J.Proudhon, 1969, όπ.αναφ.στο Vieta, 2014). Επιπλέον, πρότεινε την αμοιβαιότητα ως μια εναλλακτική λύση τόσο για τον καπιταλισμό όσο και για το σοσιαλισμό. Ωστόσο, τα οράματα του Proudhon για μια εναλλακτική οικονομία, συνδεδεμένα και με την έννοια της αυτοδιαχείρισης, είναι αρθρώσεις για μια κοινωνία στηριζόμενη στην ανθρώπινη ελευθερία χωρίς την ύπαρξη εκμετάλλευσης, αλλά και για την εκ νέου ενσωμάτωση της οικονομίας στον κοινωνικό τομέα (Vieta, 2014).

1.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ

Αρχικά η έννοια της αναπαράστασης παρουσιάζεται για πρώτη φορά στο έργο του Emile Durkheim (1898), όπου ο ίδιος διακρίνει δυο βασικά είδη αναπαραστάσεων, τις ατομικές και τις συλλογικές. Σύμφωνα με τον Durkheim, όπως η ατομική αναπαράσταση δε μπορεί να περιοριστεί στην πνευματική λειτουργία του ατόμου αλλά είναι μια πολύπλοκη ψυχική διεργασία, έτσι και η συλλογική δε μπορεί να περιοριστεί στο σύνολο των ατομικών αναπαραστάσεων παρόλο που οι συλλογικές αναπαραστάσεις αντιμετωπίζονται από τον Durkheim με τρόπο στατικό. Η ίδια εξάλλου η έννοια της συλλογικής αναπαράστασης δηλώνει την επικυριαρχία του κοινωνικού στο ατομικό. Ο Durkheim επισημαίνει ότι ο ρόλος της κοινωνικής ψυχολογίας είναι να μελετήσει τον τρόπο με τον οποίο οι αναπαραστάσεις πλησιάζουν και απομακρύνονται, υποστηρίζονται και αναιρούνται, συγχωνεύονται και διαχωρίζονται (Μαντόγλου, 1995).

Ο Moscovici προτείνει τις «κοινωνικές» αναπαραστάσεις στη θέση των «συλλογικών» αναπαραστάσεων. Από τη μία δηλώνοντας την πολυπλοκότητα των ατόμων και των ομάδων και από την άλλη, ρίχνοντας το βάρος στην επικοινωνία η οποία επιτρέπει στα συναισθήματα και στα άτομα να συγκλίνουν, με τρόπο ώστε κάτι που είναι ατομικό να γίνεται συλλογικό και το αντίστροφο. Η αναγκαιότητα του να κάνουμε την αναπαράσταση μια γέφυρα μεταξύ του ατομικού και κοινωνικού κόσμου, να τη συνδέσουμε στη συνέχεια στην προοπτική μιας κοινωνίας που αλλάζει, αιτιολογεί τη συγκεκριμένη τροποποίηση (Moscovici, 1989, σ.82) .

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι απαραίτητες στην καθημερινή ζωή του ατόμου, στις διαπροσωπικές του σχέσεις με τους γύρω του, αλλά και στην επικοινωνία του με τους άλλους .

Ο όρος των κοινωνικών αναπαραστάσεων περικλείει οτιδήποτε έχει σχέση με την κοινή σκέψη. Είναι το αποτέλεσμα μιας κοινωνικά επεξεργασμένης και κοινά αποδεκτής γνώσης (Jodelet, 1989,σ.36). Οι Moliner et al. (2002, σ.13) υποστηρίζουν ότι μια κοινωνική αναπαράσταση παράγεται συλλογικά κατά τη διάρκεια μιας παγκόσμιας διαδικασίας επικοινωνίας και την οποία μοιράζονται άτομα που απαρτίζουν μια ομάδα. Θεωρείται κοινωνικά αναγκαία καθότι επιτρέπει να κατανοηθεί και να ερμηνευτεί το κοινωνικό περιβάλλον. Η κοινωνική αναπαράσταση είναι μια μορφή πρακτικής γνώσης που συνδέει ένα υποκείμενο με ένα αντικείμενο. Είναι η αναπαράσταση για κάποιον (υποκείμενο) και για κάτι (αντικείμενο) (Jodelet, 1989, σ.43).

Μια κοινωνική αναπαράσταση είναι ένα οργανωμένο και δομημένο σύνολο πληροφοριών, πεποιθήσεων, απόψεων και συμπεριφορών, είναι ένα συγκεκριμένο κοινωνικο-γνωστικό σύστημα που αποτελείται από δύο υποσυστήματα που

βρίσκονται σε αλληλεπίδραση: ένα κεντρικό σύστημα (ή κεντρικό πυρήνα) και ένα περιφερικό σύστημα (Abric, 2001, σ.84). Ο κεντρικός πυρήνας είναι το θεμελιώδες στοιχείο της αναπαράστασης καθώς είναι αυτός που καθορίζει τη νοηματοδότηση και την οργάνωση της αναπαράστασης (Abric, 1989, σ.197)

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις, προκύπτουν μέσα από δύο διαδικασίες, την αντικειμενοποίηση και την επικέντρωση. Η αντικειμενοποίηση, οδηγεί στην συγκεκριμενοποίηση του αφηρημένου, στην υλοποίηση των εννοιών, στην αλλαγή του ορθολογικού της επιστημονικής γνώσης σε εικόνα ενός πράγματος, στην μετατροπή της επιστήμης σε κοινωνική γνώση και σε δίκτυο σημασιών (Moscovici, 1976, σ.107).

Η επικέντρωση συνίσταται στην ενσωμάτωση ενός άγνωστου αντικειμένου σε ένα οικείο δίκτυο κατηγοριών, με σκοπό την κατανόηση και την εξήγησή του. Με άλλα λόγια, με τη διαδικασία της επικέντρωσης, η κοινωνία μετατρέπει το κοινωνικό αντικείμενο σε ένα εργαλείο το οποίο μπορεί να διαχειριστεί και αυτό το αντικείμενο μπορεί να τοποθετηθεί σε μια κλίμακα προτίμησης στις ήδη υπάρχουσες κοινωνικές σχέσεις (Moscovici, 1976, σ.171).

Το κεντρικό σύστημα της αναπαράστασης καθορίζεται εξίσου από το ιδεολογικό και ιστορικό πλαίσιο του κοινωνικού υποκειμένου και κατά συνέπεια από το σύστημα αξιών του. Η πρακτική αναπαράσταση ή αλλιώς «πρακτική ιδεολογία», οικοδομείται μέσα από τον αυθαίρετο τρόπο ορισμού των γνωστικών αντικειμένων. Η ίδια η ιδεολογία είναι συστήματα ιδεών που είναι ταυτόσημα με τα συστήματα των κοινωνικών αναπαραστάσεων (Μαντόγλου & Μελέτη, 2013).

Επιπλέον, το στοιχείο της επικοινωνίας αποτελεί ένα σύμφυτο και δομικό στοιχείο των κοινωνικών αναπαραστάσεων, αφού μέσω αυτού τα άτομα δομούν ένα

σύνολο από γνώσεις, εκτιμήσεις και προσδοκίες για την κατανόηση του κοινωνικού τους κόσμου. Για αυτό το λόγο η κοινωνική αναπαράσταση είναι κόμβος. Γιατί στα πλαίσιά της υπάρχει διαρκής κίνηση, μεταβολή και δυναμική παράγοντας μία νοοτροπία θέασης, οργάνωσης και αξιολόγησης τόσο των πολυάριθμων και πολύμορφων κοινωνικών αντικειμένων που περιβάλλουν το άτομο, όσο και του ίδιου σε σχέση με αυτά στο σύμπαν του, που είναι μαζί ατομικό και κοινωνικό (Λαμπρίδης, 2004, σ.191).

1.3 Τα αυτοδιαχειριζόμενα εγχειρήματα ως αναπαράσταση

Στο σημείο αυτό, βασικό ερευνητικό ζητούμενο τίθεται η διευκρίνιση του περιεχομένου και της μορφής που μπορεί να έχουν οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των ατόμων που συνυπάρχουν στο ίδιο κοινωνικό σύνολο όπου δημιουργούνται και συγκροτούνται κοινωνικές, οικονομικές καθώς και πολιτικές μορφές αυτοδιαχείρισης και εγχειρήματα. Με αφορμή το παροντικό, κοινωνικοοικονομικό γίνεσθαι, παρατηρείται ότι οι διάφορες κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές έχουν οδηγήσει πολλά άτομα στην αναζήτηση εναλλακτικών προτάσεων, και στην εμφάνιση διαφορετικών τύπων εναλλακτικών προοπτικών.

Όσον αφορά την Ελλάδα, οι εναλλακτικές αυτές λύσεις φαίνεται να αυξάνονται και να υποστηρίζονται από όλο και περισσότερα άτομα τα τελευταία χρόνια και ειδικότερα στο πλαίσιο της οικονομικής κρίσης που ακολούθησε. Παρατηρείται έτσι ότι, η βαθιά, δομική κρίση του κυρίαρχου οικονομικού συστήματος, το οποίο είναι αυτό που επιδρά και ορίζει σε μεγάλο βαθμό την πολιτική και κοινωνική οργάνωση, συνεπάγεται κλυδωνισμούς της πραγματικότητας σε όλες

τις διαστάσεις της κοινωνίας καθώς και νέα αιτήματα για την ικανοποίηση ανθρώπινων και κοινωνικών αναγκών.

Σε αυτό το πλαίσιο η έννοια της αυτοδιαχείρισης καθίσταται επίκαιρη και ενδιαφέρουσα καθώς παρόλο που έχει γίνει συχνά εύκολη και συνθηματολογική η χρήση της, δίνεται η ευκαιρία να καταδειχτεί ο πλούτος και η ποικιλομορφία των συμβολισμών, των ιδεών, των νοημάτων και των στόχων στις πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές διαστάσεις της.

Ός έννοια, η αυτοδιαχείριση έχει μελετηθεί ελάχιστα επιστημονικά και θεωρητικά και τα όριά της πολλές φορές παρουσιάζονται πορώδη και αλληλεπικαλυπτόμενα με άλλες έννοιες. Επειδή πρόκειται για μια έννοια που αποσαφηνίζεται και μετασχηματίζεται μέσω της ατομικής και συλλογικής πρακτικής κάθε φορά, θεωρήθηκε ότι μέσω της έρευνας των κοινωνικών αναπαραστάσεων θα καταστεί εφικτό να προσεγγίσουμε το πώς αυτή αναπαράγεται, διαμορφώνεται και μετασχηματίζεται μέσα στο κοινωνικό σύνολο.

2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ Ή ΑΛΛΙΩΣ ΤΡΙΤΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Στο πλαίσιο ορισμού της οικονομικής διάστασης της αυτοδιαχείρισης, και λαμβάνοντας υπόψη και την ευρύτερη σύγχυση που δημιουργείται από την έλλειψη καθιερωμένων ορισμών για τα ποικίλα περιεχόμενα που διεκδικούν παρεμφερείς ονομασίες (όπως κοινωνική οικονομία, αλληλέγγυα οικονομία, ηθική οικονομία, τρίτος τομέας, λαϊκή οικονομία, κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία κ.α.) (Βαρκαρόλης, 2012), τοποθετείται και ο ονομαζόμενος τρίτος τομέας της οικονομίας ή αλλιώς κοινωνική-αλληλέγγυα οικονομία. Βασιζόμενοι στη διάκριση με την οποία ο Polanyi (2001) αναλύει τη θεσμοθετημένη οικονομία στη βάση τριών μοντέλων (αμοιβαιότητα, αναδιανομή και οικονομία) που διέπουν τις ανθρώπινες οικονομίες, παρατηρούμε την ύπαρξη μιας οικονομίας που υλοποιείται από τους πολίτες-πρόσωπα. Πρόκειται δηλαδή για ενώσεις προσώπων που δραστηριοποιούνται με σκοπό την κάλυψη αναγκών που δεν ικανοποιούνται ή ικανοποιούνται πλημμελώς στη βάση τριών τουλάχιστον βασικών αξιών: εκούσια/ελεύθερη συμμετοχή, ισότητα/ισοτιμία των μελών, εταίρων, συνεταίρων (και κατά συνέπεια άμεση δημοκρατική διακυβέρνηση) και τρίτον, αλληλεγγύη (Νικολόπουλος, Καπογιάννης, 2014, σ.21).

Μια προσέγγιση αναφορικά με την οικοδόμηση της έννοιας της αλληλέγγυας οικονομίας, στα πλαίσια της οικονομικής αυτοδιαχείρισης, αφορά την πολιτική και κινηματική διάστασή της καθώς ο όρος αυτός μπορεί να χαρακτηρίσει τα εγχειρήματα πολιτικής παρέμβασης στην οικονομία (Βαρκαρόλης, 2012,σ.46).

Σε ένα αξιακό επίπεδο, μιλώντας για κοινωνική-αλληλέγγυα οικονομία, αναφερόμαστε σε μια οικονομία ανθρώπινων και οικολογικών μεγεθών με μικροτοπική και οικονομική συγκρότηση με απώτερο στόχο την κοινωνικοποίηση, τον εξανθρωπισμό, τη δημοκρατικοποίηση και την οικολογιοποίηση της οικονομίας. Όλα αυτά επιδιώκονται δίνοντας προτεραιότητα στον άνθρωπο μέσω της αλληλεγγύης και της αλληλοβοήθειας καθώς και στις βασικές τουλάχιστον ανάγκες του (Νικολόπουλος, Καπογιάννης, 2014).

Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται δράσεις, πρωτοβουλίες και συνεταιρισμοί που αξιοποιούν ένα αλληλέγγυο σύστημα παραγωγής και διάθεσης αγαθών και υπηρεσιών όπου η μισθωτή εργασία παραχωρεί τη θέση της σε οριζόντιες και δημοκρατικές σχέσεις συνεργασίας με στόχο την εξάλειψη της εκμετάλλευσης, τη δημιουργία αυτοκαθοριζόμενων στόχων καθώς και ατομικής και συλλογικής αυτονομίας.

Η οικονομική διάσταση της αυτοδιαχείρισης γίνεται έτσι περισσότερο κατανοητή σε επίπεδο πρακτικών και νοηματοδότησης αυτών, λόγω των αξιών (για παράδειγμα άμεση δημοκρατία, δεσμός ατόμων, αλληλεγγύη). Μέσω της συνειδητοποίησης, ανανοηματοδοτείται η θεωρία και μαζί συνιστούν μια ενιαία γνωστική διαδικασία, με την προϋπόθεση ότι στο αξιακό σύστημα του υποκειμένου θα υπάρχει πρωτίστως η πρόθεση συμμετοχής στη καθημερινότητα (Γαβρόγλου, 2013).

Έτσι, η πρακτική ως καθημερινότητα γίνεται εργαστήρι θεωρητικών αποσαφηνίσεων. Παρατηρείται ότι εντάσσονται πρωτοβουλίες πολιτών όπως εναλλακτικά νομίσματα, τράπεζες χρόνου, δίκτυα συναλλαγών, δίκτυα εκπαιδευτικών για δωρεάν μαθήματα, δίκτυα παραγωγών, άτυπα ή συνεταιριστικά

παντοπωλεία, κοινωνικά φαρμακεία και ιατρεία, κολεκτίβες, αυτοδιαχειριζόμενα εργοστάσια και πολυώροι.

Όλα τα παραπάνω φαίνεται να έχουν αυξηθεί αισθητά σε αριθμό τα τελευταία χρόνια, συμπεριλαμβάνοντας καινούριες εμπειρίες και γνώση. Ωστόσο, οι κατηγοριοποιήσεις που έχουν πραγματοποιηθεί, δεν αντικατοπτρίζουν πλήρως την ελληνική πραγματικότητα. Για παράδειγμα, τα εγχειρήματα αυτοδιαχειριζόμενων κοινωνικών κέντρων δε θα μπορούσαν να ενταχθούν σε μια τυπολογία που τα διακρίνει με βάση τον χαρακτηρισμό ως κέντρα αντι-κουλτούρας (Pruijt, 2003). Αντιθέτως, τα κέντρα που δημιουργούνται φαίνεται να συνδυάζουν χαρακτηριστικά όπως οι εναλλακτικές ιδέες διαβίωσης, πολιτικής έκφρασης και αυτονομίας με την ανάδειξη συγκεκριμένων αναγκών, τις οποίες το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο αδυνατεί ή αδιαφορεί να μεριμνήσει .

2.1 Κοινωνικός Ακτιβισμός και Αυτοδιαχείριση.

Σε άρθρο τους οι Dwyer και Snyder (2011) κάνουν λόγο για τους πολλαπλούς τρόπους με τους οποίους τα άτομα λαμβάνουν μέτρα και αναπτύσσουν δράσεις με σκοπό τη βελτίωση της κοινωνίας . Η εθελοντική πρωτοβουλία, η δωρεάν παροχή υπηρεσιών, η συμμετοχή σε ομάδες στα πλαίσια γειτονιών με στόχο την κάλυψη αναγκών της κοινότητας, η συμμετοχή σε κοινωνικά ή πολιτικά κινήματα με στόχο την παροχή βοήθειας ατόμων που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, αλλά και με στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων και των προκαταλήψεων, είναι μερικές από τις μορφές κοινωνικού ακτιβισμού που συναντώνται από τα άτομα. Έχει υποστηριχθεί ότι το σύνολο αυτό της ανάληψης δράσεων διαδραματίζει ουσιαστικό

ρόλο στην καταπολέμηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η κοινωνία. Πολλές από τις δράσεις και πρωτοβουλίες που συναντώνται στα πλαίσια της αυτοδιαχείρισης φαίνεται να αποτελούν μέρος του ευρύτερου φαινομένου του κοινωνικού ακτιβισμού. Επιπλέον, παρατηρείται ότι η αλληλεπίδραση του κοινωνικού ακτιβισμού με την κοινωνική οικονομία και τη μέγιστη αξιοποίηση της δημιουργικότητας των πολιτών, δημιουργεί νέες ευκαιρίες για κοινωνικές επιχειρήσεις, αυτοαπασχόληση, αλληλέγγυο εμπόριο και επομένως συμβάλλει στην αντιμετώπιση πολλών προβλημάτων που έχει επιφέρει η οικονομική κρίση.

Ωστόσο, σύμφωνα με έρευνες η συμμετοχή σε δράσεις κοινωνικού καθώς και πολιτικού ακτιβισμού εμφανίζεται εντονότερη σε νεώτερες ηλικιακά ομάδες. Χαρακτηριστική είναι η έρευνα της Norris (2004), για τους νέους και τον πολιτικό ακτιβισμό, όπου συγκρίνοντας το ηλικιακό προφίλ των ακτιβιστών, παρατηρείται ότι προκύπτουν ηλικιακές διαφορές ως προς τη συμμετοχή ανάμεσα σε παραδοσιακές μορφές πολιτικής δράσης και εναλλακτικών, σύγχρονων μορφών δράσης, σε σχέση με μια σειρά από επιδράσεις όπως αυτή του διαφορετικού κύκλου ζωής (life-cycle effect) ή περιόδου ζωής (period effect) των ατόμων (για παράδειγμα η ένταξη στην αγορά εργασίας και η δημιουργία οικογένειας). Οι νέοι φαίνεται να ελκύονται περισσότερο σε σχέση με τους μεσήλικες προς εναλλακτικές μορφές δράσεων όπως ο πολιτικός ακτιβισμός. Σε αντίστοιχο άρθρο του ο Güner (2014), υποστηρίζει ότι νέες μορφές πολιτικού ακτιβισμού είναι ευρέως διαδεδομένες μεταξύ των νέων πληθυσμών.

Παρόμοιες διαφορές έχουν παρατηρηθεί και ως προς άλλα δημογραφικά χαρακτηριστικά όπως είναι το φύλο των υποκειμένων. Πιο συγκεκριμένα, στην έρευνα τους για τις διαφορές φύλου στον πολιτικό ακτιβισμό, οι Coffé και

Bolzendahl (2010), συμπέραναν ότι οι γυναίκες έχουν μια τάση να είναι περισσότερο ενεργές εντός μιας ιδιωτικής σφαίρας, σε ιδιωτικές μορφές ακτιβισμού σε αντίθεση με τους άνδρες οι οποίοι φαίνεται να εμπλέκονται περισσότερο σε συλλογικές ακτιβιστικές δράσεις, να λαμβάνουν μέρος σε διαδηλώσεις και να συμμετέχουν σε πολιτικές εκδηλώσεις.

Επιπλέον, αρκετοί ερευνητές των κοινωνικών κινημάτων αναγνωρίζουν το γεγονός ότι μια συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται ως ακτιβιστική, δεν διαφέρει πολύ από μια πράξη χαρακτηριζόμενη ως πολιτική ανάληψη δράσης. Ως τέτοια πράξη μπορεί να κυμαίνεται από ένα πιο συμβατικό άκρο (για παράδειγμα συμμετοχή σε εκλογικές διαδικασίες), έως ένα άκρο άκρως αντισυμβατικό (καταστροφή δημόσιας περιουσίας) (Corning & Myers, 2002).

3 ΜΕΘΟΔΟΣ

3.1 Ερευνητικές Υποθέσεις

Με βάση το θεωρητικό πλαίσιο που αναφέραμε, ο στόχος της συγκεκριμένης έρευνας είναι η διευκρίνιση του περιεχομένου, της μορφής και των δυναμικών των κοινωνικών αναπαραστάσεων που έχουν τα άτομα ως προς την ευρύτερη έννοια της αυτοδιαχείρισης και των μορφών της στο σύγχρονο ελληνικό περιβάλλον σε σχέση με το φύλο, την πολιτική τοποθέτηση και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ατόμων, δίνοντας έμφαση στην ηλικία και στην επαγγελματική ταυτότητα (φοιτητές και εργαζόμενοι).

Ειδικότερα :

- Υποθέτουμε ότι η κοινωνική αναπαράσταση του ελληνικού πληθυσμού για τα αυτοδιαχειριζόμενα εγχειρήματα θα σχετίζεται με έννοιες που αφορούν συλλογικές, πολιτικές και εναλλακτικές δράσεις καθώς και με μορφές ακτιβισμού. Οι αυτοδιαχειριζόμενες πρωτοβουλίες θα προσλαμβάνονται ως συνώνυμες με ομαδικές, εναλλακτικές δράσεις καθώς και ενέργειες που χαρακτηρίζονται από πολιτική χροιά. (Υπόθεση 1)

- Ως προς την επαγγελματική ταυτότητα, οι φοιτητές αναμένεται να έχουν διαφορετική πρόσληψη των αυτοδιαχειριστικών δράσεων και πρωτοβουλιών σε σχέση με τους εργαζόμενους με βάση την έρευνα της Norris (2004). (Υπόθεση 2)

- Υποθέτουμε ότι ανάλογα με τις πολιτικές πεποιθήσεις των ατόμων, θα υπάρχει και διαφορετική πρόσληψη για τα εγχειρήματα αυτοδιαχείρισης. Αναμένεται ότι τα άτομα με αριστερή πολιτική τοποθέτηση θα δώσουν διαφορετικές απαντήσεις σε σχέση με τα άτομα που έχουν πιο συντηρητικές πολιτικές τοποθετήσεις . (Υπόθεση 3)
- Αναμένεται ότι οι άνδρες θα προσλαμβάνουν διαφορετικά τις αυτοδιαχειριζόμενες δράσεις σε σχέση με τις γυναίκες με βάση την έρευνα των Coffe & Bolzendhal (2010) . (Υπόθεση 4)
- Τέλος, αναμένεται ότι ανάλογα με την ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκουν οι συμμετέχοντες, θα υπάρχει διαφορετική πρόσληψη των αυτοδιαχειριζόμενων πρωτοβουλιών και δράσεων. (Υπόθεση 5)

3.2 Μέσα Συλλογής Δεδομένων

Με στόχο τη διερεύνηση των παραπάνω υποθέσεων και λαμβάνοντας υπόψη το μέρος της βιβλιογραφίας, κατεγράφησαν ερωτήσεις που αφορούσαν τις απόψεις και στάσεις των ατόμων για το τί θεωρούν και ορίζουν ως αυτοδιαχείριση, την πολιτική τους τοποθέτηση, το επάγγελμα, την ηλικία, και τα συναισθήματα τους ως προς την πιθανή τους συμμετοχή σε εναλλακτικές αυτοδιαχειριζόμενες δράσεις. Ειδικότερα, θεωρήθηκε κατάλληλη η πραγματοποίηση μιας σειράς συνεντεύξεων οι οποίες θα αποτελούσαν χρήσιμο και απαραίτητο υλικό για την τελική μορφή την οποία θα λάμβανε το ερωτηματολόγιο της έρευνας. Πραγματοποιήθηκαν δώδεκα συνεντεύξεις με διάρκεια από 15 έως 30 λεπτά, σε έξι άνδρες και έξι γυναίκες. Οι ερωτήσεις που τέθηκαν αφορούσαν μια σειρά αξόνων σχετικά με την περιγραφή της

έννοιας της αυτοδιαχείρισης, την αναφορά πιθανών σκοπών των αυτοδιαχειριζόμενων δράσεων και ενεργειών, την πιθανή συμμετοχή των ατόμων σε αντίστοιχες δράσεις και την αναφορά ή όχι πολιτικού υποβάθρου σε τέτοιες μορφές ενεργειών. Οι συνεντεύξεις έλαβαν χώρα στον χώρο εργασίας και στον προσωπικό χώρο των ερωτηθέντων αντίστοιχα. Πριν από την παραχώρηση της συνέντευξης, τα υποκείμενα ενημερώθηκαν για το περιεχόμενο της έρευνας καθώς και τα χαρακτηριστικά και τους σκοπούς της και συναίνεσαν σε αυτή. Η απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα για την κατασκευή του ερωτηματολογίου.

Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο αποτελείται αρχικά από 5 ερωτήσεις που αφορούν τη συμπλήρωση δημογραφικών χαρακτηριστικών των συμμετεχόντων (φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, επαγγελματική ταυτότητα, περιοχή διαμονής). Στη συνέχεια παρατίθεται μια συνειρμική ερώτηση που σχετίζεται με τον ορισμό της έννοιας της αυτοδιαχείρισης. Οι συμμετέχοντες καλούνται να καταγράψουν λέξεις ή φράσεις αναφορικά με τον όρο «αυτοδιαχείριση». Έπειτα, τα άτομα καλούνται να απαντήσουν σε μια ερώτηση αναφορικά με τους σκοπούς των αυτοδιαχειριζόμενων κοινωνικών κέντρων μέσα από μια επταβάθμια κλίμακα Lickert (1=Διαφωνώ απόλυτα, 7=Συμφωνώ απόλυτα). Πιο συγκεκριμένα η ερώτηση αυτή αποτελείται από δέκα λήμματα τα οποία παραπέμπουν σε θέματα όπως ο τρόπος λήψης των αποφάσεων εντός των κέντρων, η στάση τους απέναντι σε κρατικές μορφές εξουσίας, τα είδη αναγκών που καλύπτουν, τα συμφέροντα και ο τρόπος λειτουργίας τους σε σχέση με το γενικότερο πλαίσιο της οικονομίας, το πλαίσιο δράσης τους, η σχέση τους με την κρατική νομιμότητα και τον έλεγχο καθώς και τα αποτελέσματα των δράσεών τους (ορισμένες προτάσεις από αυτές είναι για παράδειγμα: «Τα αυτοδιαχειριζόμενα κοινωνικά κέντρα, ανταγωνίζόμενα άλλες επιχειρήσεις,

ακολουθούν έμμεσα τη λογική της αγοράς, με αποτέλεσμα να εξυπηρετούν το ίδιο το σύστημα», «Τα αυτοδιαχειριζόμενα κοινωνικά κέντρα εξυπηρετούν αποκλειστικά τα συμφέροντα των διαχειριστών τους», «Στα αυτοδιαχειριζόμενα κοινωνικά κέντρα δεν υπάρχει ιεραρχία και οι αποφάσεις λαμβάνονται οριζόντια και συλλογικά και όχι «από τα πάνω προς τα κάτω», «Τα αυτοδιαχειριζόμενα κοινωνικά κέντρα καλύπτουν άμεσες ανάγκες ανθρώπων σε δυσμενή οικονομική θέση και ευάλωτων κοινωνικών ομάδων που δεν εξυπηρετούνται από τις κρατικές δομές», «Στα αυτοδιαχειριζόμενα κοινωνικά κέντρα τα άτομα μπορούν να προβούν σε πράξεις, με σκοπό τη βελτίωση της ζωής τους»).

Μία επόμενη ερώτηση σχετίζεται με την πολιτική τοποθέτηση των ερωτηθέντων που καλούνται να δηλώσουν σε κλίμακα Likert (1=Άκρα αριστερά, 7=Άκρα δεξιά).

Η τελευταία ερώτηση αφορά μια σειρά από ζεύγη συναισθημάτων σε διπολικές επταβάθμιες κλίμακες όπου οι συμμετέχοντες καλούνται να δηλώσουν με βάση την υποθετική τους συμμετοχή σε αυτοδιαχειριστικές δράσεις .

Το ερωτηματολόγιο που διαμορφώθηκε, δόθηκε πιλοτικά τον Ιανουάριο 2016, σε 20 προπτυχιακούς φοιτητές του τμήματος Ψυχολογίας, που επιλέχθηκαν για την έρευνα, ώστε εξεταστεί η κατανόηση, ο τρόπος και ο χρόνος συμπλήρωσής του.

3.3 Συμμετέχοντες

Στην έρευνα έλαβαν μέρος 100 συμμετέχοντες εκ των οποίων οι 50 ήταν φοιτητές/τριες ηλικίας απο 18 έως και 25 ετών και οι υπόλοιποι 50 εργαζόμενοι και εργαζόμενες στον ιδιωτικό τομέα απο 30 έως 50 ετών αντίστοιχα.

3.4 Καταγραφή λεκτικών δεδομένων – Ανάλυση περιεχομένου

Στη συγκεκριμένη έρευνα, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να καταγράψουν τις τρεις πρώτες λέξεις ή φράσεις που τους έρχονται στο νού, όταν ακούν τον όρο «αυτοδιαχείριση». Το λεκτικό υλικό που παράχθηκε από τους συμμετέχοντες υποβλήθηκε σε εξαντλητική καταγραφή και έπειτα εφαρμόστηκε σε αυτό η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου, η οποία και οδήγησε στην ταξινόμησή του σε ευρύτερες θεματικές κατηγορίες με κοινή εννοιολογική δομή. Για τον έλεγχο της ανάλυσης περιεχομένου ζητήθηκε από τρεις κριτές να διαβάσουν προσεκτικά τις θεματικές κατηγορίες με το περιεχόμενό τους. Η οριστικοποίηση των θεματικών κατηγοριών και του περιεχομένου τους καθορίστηκε στη βάση των συναινετικών ή πλειοψηφικών απαντήσεων των κριτών.

Στατιστική ανάλυση

Για τη στατιστική επεξεργασία των ποιοτικών δεδομένων εφαρμόστηκε η παραγοντική ανάλυση αντιστοιχιών και η αυτόματη ιεραρχική ταξινόμηση, σε έναν πίνακα συχνοτήτων, στις στήλες του οποίου εγγράφονταν οι ανεξάρτητες μεταβλητές (φύλο, ηλικία, επάγγελμα, πολιτική τοποθέτηση), και στις γραμμές οι διαφορετικές θεματικές κατηγορίες των λεκτικών δεδομένων που παρήχθησαν από τους συμμετέχοντες. Στις κλίμακες εφαρμόστηκε παραγοντική ανάλυση σε κύριες συνιστώσες και πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης. Η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων έγινε με την εφαρμογή των λογισμικών προγραμμάτων SPSS v.23 και SPAD v5.0 (Système Portable pour l'Analyse des Données, Version 5.0, 2001).

4 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

4.1 Αποτελέσματα για τα ποιοτικά δεδομένα της έρευνας

4.1.1 Περιεχόμενο της αναπαράστασης για την αυτοδιαχείριση

Τα εκατό άτομα που απάντησαν στην ερώτηση, έπρεπε να σημειώσουν 300 λέξεις (100*3). Οι 274 λέξεις που αναφέρθηκαν αντιστοιχούν στο 91,3 % αυτών που θεωρητικά θα έπρεπε να παραχθούν. Κατα μέσο όρο οι συμμετέχοντες σημείωσαν 2,74 λέξεις ανά άτομο. Το σύνολο των παραγόμενων λέξεων ταξινομήθηκαν σε 21 διαφορετικές θεματικές κατηγορίες, οι οποίες παρουσιάζονται στον Πίνακα 1.

Απο τις κατηγορίες που προκύπτουν και απο τη συχνότητά τους βλέπουμε πώς αντικειμενοποιείται η έννοια της αυτοδιαχείρισης. Παρατηρούμε οτι η αυτοδιαχείριση συγκροτείται απο λέξεις με θετικό περιεχόμενο όπως είναι για παράδειγμα: η αλληλεγγύη, η αυτονομία, οι δράσεις αυτοδιαχείρισης και οι εναλλακτικές δράσεις, οι ενεργοί πολίτες, η κοινωνική προσφορά, ο κοινωνικός προσανατολισμός και η συλλογικότητα. Ωστόσο, παρατηρούμε οτι η έννοια της αυτοδιαχείρισης συγκροτείται και απο λέξεις όπως : αγανάκτηση, αρνητικά χαρακτηριστικά και οικονομική κρίση, που παραπέμπουν σε μια πιο αρνητική χρήση της.

Πίνακας 1: Συχνότητα εμφάνισης κατηγοριών για την αυτοδιαχείριση

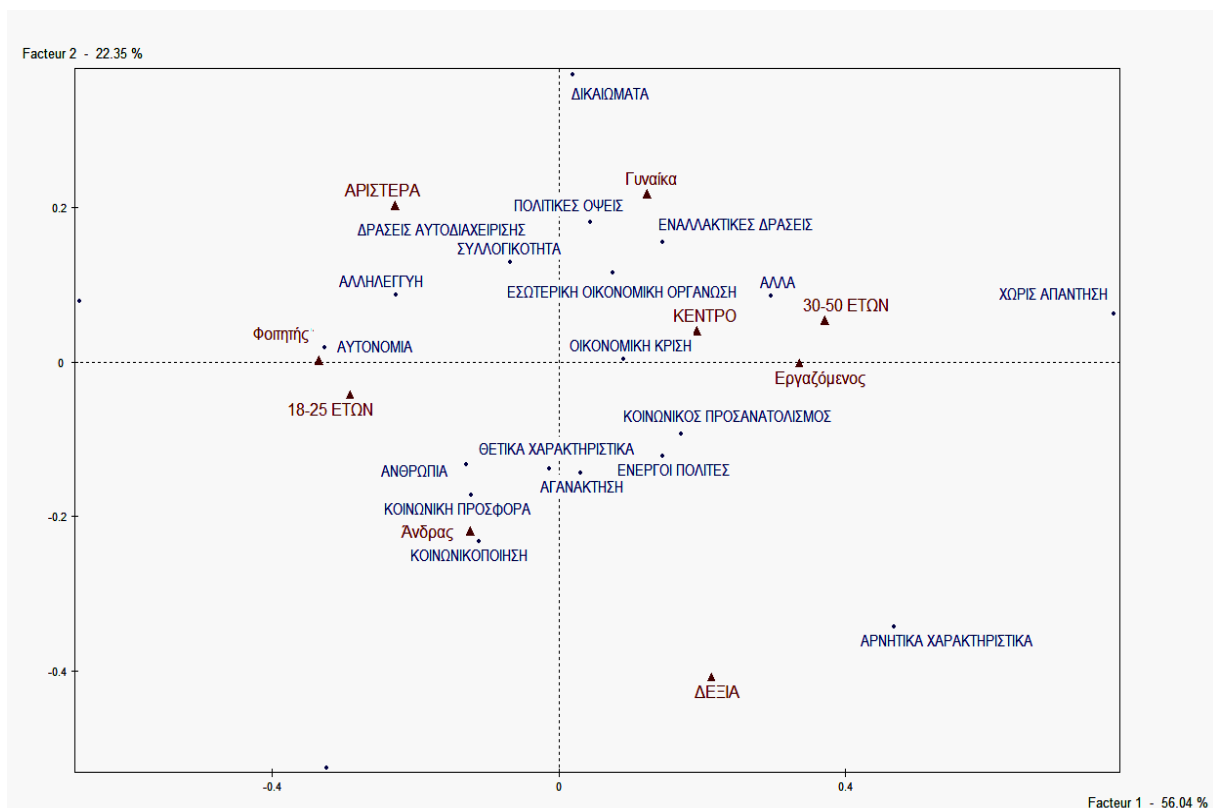
ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	Ανδρας	Γυναίκα	18-25 ΕΙΩΝ	30-50 ΕΙΩΝ	Φοιτητής /τρια	Εργαζόμενος /η	ΑΡΙΣΤΕΡΑ	ΚΕΝΤΡΟ	ΔΕΞΙΑ	Σύνολο
ΑΓΑΝΑΚΤΗΣΗ	1	1	1	1	1	1	1	0	1	2
ΑΛΛΑ	4	7	5	6	4	7	2	7	2	11
ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ	15	12	18	9	17	10	17	7	3	27
ΑΝΘΡΩΠΙΑ	5	4	6	3	6	3	3	3	3	9
ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	8	3	3	8	3	8	2	4	5	11
ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ	15	12	20	7	20	7	16	6	5	27
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	3	6	4	5	4	5	7	2	0	9
ΔΡΑΣΕΙΣ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ	8	9	10	7	10	7	11	4	2	17
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ	6	11	9	8	6	11	8	6	3	17
ΕΝΕΡΓΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ	14	11	12	13	10	15	9	7	9	25
ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ	3	8	6	5	6	5	4	4	3	11
ΘΕΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	8	5	7	6	6	7	7	1	5	13
ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ	3	2	5	0	5	0	3	2	0	5
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ	16	10	18	8	15	11	10	7	9	26
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ	3	3	5	1	3	3	2	1	3	6
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ	9	7	7	9	5	11	8	2	6	16
ΚΡΑΤΟΣ	6	1	6	1	5	2	2	1	4	7
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	7	5	6	6	5	7	5	5	2	12
ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΟΨΕΙΣ	3	10	7	6	6	7	8	1	4	13
ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ	11	13	13	11	13	11	15	5	4	24
ΧΩΡΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗ	3	11	1	13	1	13	2	6	6	14

4.1.2 Διαφοροποιήσεις των αναπαραστάσεων για την αυτοδιαχείριση ως προς την ταυτότητα των συμμετεχόντων

Η παραγοντική ανάλυση αντιστοιχιών που εφαρμόστηκε στα δεδομένα της έρευνας, ανέδειξε δυο βασικούς παραγοντικούς άξονες, οι οποίοι ερμηνεύουν το 78,39% της συνολικής αδράνειας (Σχήμα 1).

Ο πρώτος παράγοντας (56,04%) εκφράζει την αντίθεση μεταξύ των ατόμων ηλικίας 18-25 ετών, χαρακτηριζόμενοι ως φοιτητές και δηλώνοντας μια αριστερή πολιτική ταυτότητα, αναφερόμενοι σε θετικά χαρακτηριστικά της αυτοδιαχείρισης και σε έννοιες όπως «*συλλογικότητα*», «*αλληλεγγύη*», «*κοινωνική προσφορά*» καθώς και σε συγκεκριμένες δράσεις αυτοδιαχείρισης και των ατόμων ηλικίας 30-50 ετών, εργαζόμενων, δηλώνοντας μια πιο συντηρητική πολιτική ταυτότητα (δεξιά, κέντρο), αναφερόμενοι σε πολιτικές και οικονομικές διαστάσεις σχετικές με την αυτοδιαχείριση, σε αρνητικά χαρακτηριστικά και σε έννοιες όπως «*οικονομική κρίση*», «*αγανάκτηση*».

Ο δεύτερος άξονας (22,35%) διαχωρίζει τους συμμετέχοντες ως προς το φύλο τους, με τις γυναίκες να έχουν αναφορές σχετικές με την εσωτερική οικονομική οργάνωση, τις εναλλακτικές δράσεις, την οικονομική κρίση, την καινοτομία και τις δράσεις της αυτοδιαχείρισης, και με τους άνδρες να αναφέρονται σε έννοιες σχετικές με την κοινωνικοποίηση, τους ενεργούς πολίτες και με ένα γενικότερο περιεχόμενο κοινωνικού προσανατολισμού .

Σχήμα 1: Παραγοντικό Διάγραμμα (1,2) της αναπαράστασης για την αυτοδιαχείριση ως προς το φύλο, την ηλικία, το επάγγελμα και την πολιτική τοποθέτηση.

4.1.3. Σημασιολογική αναπαράσταση της έννοιας της αυτοδιαχείρισης.

Η αυτόματη ιεραρχική ταξινόμηση, η οποία εφαρμόστηκε στους άξονες που προέκυψαν από την παραγοντική ανάλυση αντιστοιχιών, ανέδειξε τρεις ομάδες που παρουσιάζονται στον πίνακα 2. Όπως φαίνεται και από τα δεδομένα του πίνακα, για την πρώτη ομάδα, δεν εμφανίζονται διαφοροποιήσεις ως προς τις ανεξάρτητες μεταβλητές της ηλικίας, του φύλου και της πολιτικής και επαγγελματικής ταυτότητας, ενώ ο κεντρικός συναινετικός πυρήνας της αναπαράστασης φαίνεται να συνδέεται με λέξεις όπως: συλλογικότητα, εναλλακτικές δράσεις, ενεργοί πολίτες, οικονομική κρίση, δράσεις αυτοδιαχείρισης. Η δεύτερη ομάδα, η οποία αντιπροσωπεύει τα άτομα

ηλικίας 18-25 ετών και 30-50 ετών, τους φοιτητές και εργαζόμενους όλων των πολιτικών ταυτοτήτων, περιλαμβάνει λέξεις όπως η αυτονομία, η κοινωνική προσφορά, η ανθρωπιά, η αλληλεγγύη, η κοινωνικοποίηση, το κράτος, και η καινοτομία.

Τέλος μια τρίτη ομάδα εκφράζει φοιτητές και εργαζόμενους που δηλώνουν μια αριστερή πολιτική ταυτότητα, με αναφορές σε κατηγορίες όπως η κατηγορία «χωρίς απάντηση» και αυτή με τα αρνητικά χαρακτηριστικά.

Πίνακας 2
Αυτόματη ταξινόμηση σε ομάδες των αναφορών για την αυτοδιαχείριση

Ομάδες	Αναφορές για την κοινωνική αυτοδιαχείριση
Κεντρικός	
συναινετικός πυρήνας της αναπαράστασης.	Συλλογικότητα, Εναλλακτικές Δράσεις, Ενεργοί Πολίτες, Οικονομική Κρίση, Δράσεις Αυτοδιαχείρισης, Εσωτερική Οικονομική Οργάνωση, Κοινωνικός Προσανατολισμός, Θετικά Χαρακτηριστικά, Πολιτικές Όψεις
56,66%	
Φοιτητής/τρια	
Άτομα ηλικίας 18-25 ετών	
Εργαζόμενος/η	Αυτονομία, Κοινωνική Προσφορά, Ανθρωπιά, Αλληλεγγύη, Κοινωνικοποίηση, Κράτος, Καινοτομία
Άτομα ηλικίας 30-50 ετών	
35,67%	
Άτομα ηλικίας 30-50 ετών	
Εργαζόμενος/η	
Αριστερά	
Φοιτητής/τρια	Χωρίς Απάντηση, Αρνητικά Χαρακτηριστικά
Άτομα ηλικίας 18-25 ετών	
7,67%	

4.2 Αποτελέσματα για τα ποσοτικά δεδομένα της έρευνας

Για τη στατιστική επεξεργασία της κλίμακας που μετρούσε τους σκοπούς των αυτοδιαχειριζόμενων κοινωνικών κέντρων και της κλίμακας των συναισθημάτων χρησιμοποιήθηκαν η παραγοντική ανάλυση σε κύριες συνιστώσες με ορθογώνια περιστροφή Varimax και η Πολυμεταβλητή Ανάλυση Διακύμανσης (Manova).

Από την κλίμακα των σκοπών των αυτοδιαχειριζόμενων κέντρων, σύμφωνα και με το διάγραμμα ιδιοτιμών προκύπτουν δυο παράγοντες που ερμηνεύουν το 58,44% της συνολικής διακύμανσης, όπως φαίνεται στον πίνακα 3.

Ο πρώτος παράγοντας ερμηνεύει το 35,89% και συντίθεται από τα λήμματα που σχετίζονται με τη δράση των εγχειρημάτων που ακολουθεί τους κανόνες της αγοράς, την εξυπηρέτηση διαφορετικών σκοπών από αυτούς που πρεσβεύουν, την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των διαχειριστών τους καθώς και δράσεις που χαρακτηρίζονται ως παραβατικές και χωρίς επιτήρηση και έλεγχο. Ο παράγοντας αυτός παραπέμπει σε μια γενικότερη πρόσληψη των σκοπών της αυτοδιαχείρισης. Ο δεύτερος παράγοντας ερμηνεύει το 22,55% της συνολικής διακύμανσης και παραπέμπει στην κοινωνική πρόσληψη των σκοπών της αυτοδιαχείρισης, αποτελούμενος από λήμματα όπως η απουσία ιεραρχίας και οι συλλογικές αποφάσεις, η κάλυψη των άμεσων αναγκών των ατόμων, η συλλογικότητα καθώς και η βελτίωση της ζωής των ατόμων.

Στους παραπάνω παράγοντες εφαρμόστηκε πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης (Manova) ως προς την πολιτική ταυτότητα, το φύλο την ηλικία και την επαγγελματική ταυτότητα και παρατηρήθηκαν διαφοροποιήσεις μόνο στην

περίπτωση της ανεξάρτητης μεταβλητής που αφορά την πολιτική ταυτότητα, όπως φαίνεται απο τα δεδομένα του πίνακα 4.

Πίνακας 3:

Αποτελέσματα της Παραγοντικής Ανάλυσης ως προς την πρόσληψη των σκοπών των αυτοδιαχειριζόμενων εγχειρημάτων απο το σύνολο των ατόμων (N=100)

Σκοποί των Αυτοδιαχειριζόμενων Κοινωνικών εγχειρημάτων	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση	Νομικοθεσμικός Παράγοντας	Κοινωνικός Παράγοντας
Απουσία Ιεραρχίας, Συλλογικές αποφάσεις	5,21	1,094		0,805
Ακολουθούν της λογικής της αγοράς	4,40	1,477	0,687	
Λειτουργία αντίθετη με τις κρατικές δομές	4,48	1,541		0,423
Εξυπηρέτηση διαφορετικών σκοπών απο αυτούς που υπηρετούν	4,51	1,345	0,843	
Κάλυψη άμεσων αναγκών των ατόμων	5,62	1,108	0,482	0,620
Αποκλειστική εξυπηρέτηση συμφερόντων των διαχειριστων	4,90	1,418	0,735	0,301
Συλλογικότητα	5,58	1,199	0,529	0,510
Παραβατική λειτουργία	5,59	1,272	0,760	
Δράση χωρίς επιτήρηση και έλεγχο	4,73	1,420	0,822	
Βελτίωση ζωής των ατόμων	5,59	1,016		0,706
Ποσοστό Συνολικής Διακύμανσης	58,44%		35.89%	22,55%
Ιδιοτιμή (>1)			4,75	1,094

Πίνακας 4:

Πίνακας Πολλαπλών συγκρίσεων μεταξύ της ανεξάρτητης μεταβλητής της πολιτικής ταυτότητας και του οικονομικού και κοινωνικού παράγοντα

Πολιτική Ταυτότητα					
Παράγοντες	Αριστερά	Κέντρο	Δεξιά	F	P
Οικονομικός Παράγοντας	0,43	-0,20	-0,43	7,561	0,001
Κοινωνικός Παράγοντας	0,10	-0,16	-0,14	0,754	0,473
p <.05					

Απο τον πίνακα πολλαπλών συγκρίσεων παρατηρούνται στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις όσον αφορά το νομικοθεσμικό παράγοντα ($F=7,561$, $p=0,001$) και πιο συγκεκριμένα ανάμεσα στα άτομα που δηλώνουν αριστερή πολιτική ταυτότητα και στα άτομα που δηλώνουν κεντρώα πολιτική ταυτότητα καθώς και μεταξύ των ατόμων με αριστερή και δεξιά πολιτική ταυτότητα. Δεν υπάρχουν διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα άτομα που δηλώνουν μια κεντρώα πολιτική ταυτότητα με τα άτομα που δηλώνουν δεξιά πολιτική ταυτότητα. Όσον αφορά τον κοινωνικό παράγοντα δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ($F=0,754$, $p=0,473$).

Επομένως παρατηρείται ότι ο νομικοθεσμικός παράγοντας προσλαμβάνεται περισσότερο απο τα άτομα που έχουν μια αριστερή πολιτική τοποθέτηση απ'ότι τα άτομα που τοποθετούνται στο κέντρο και τα άτομα που έχουν μια δεξιά πολιτική τοποθέτηση. Επιπλέον τα άτομα που έχουν μια κεντρώα πολιτική τοποθέτηση και τα άτομα με δεξιά πολιτική τοποθέτηση προσλαμβάνουν με τον ίδιο τρόπο τον νομικοθεσμικό παράγοντα καθώς δεν παρατηρούνται στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ τους.

Όσον αφορά τον κοινωνικό παράγοντα παρατηρείται ότι δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς την πολιτική τοποθέτηση των

συμμετεχόντων. Ο κοινωνικός παράγοντας προσλαμβάνεται με τον ίδιο τρόπο απο όλα τα άτομα.

Για την κλίμακα των συναισθημάτων προέκυψαν πέντε παράγοντες που ερμηνεύουν το 69,36% της συνολικής διακύμανσης, όπως φαίνεται απο τα δεδομένα του πίνακα 5. Ο πρώτος παράγοντας ερμηνεύει το 22% και συντίθεται απο λήμματα όπως ενθάρρυνση, πληρότητα, ενθουσιασμός, αποδοχή, ικανοποίηση, περηφάνια, θάρρος, ευαισθησία, ευδιαθεσία, συντροφικότητα, εμπιστοσύνη, σιγουριά, τα οποία παραπέμπουν σε μια γενικότερη θετική πρόσληψη της αυτοδιαχείρισης. Ο δεύτερος παράγοντας ερμηνεύει το 17,35% και συντίθεται απο λήμματα όπως η χαρά, η ελπίδα, η ευφορία, η ευχαρίστηση, η ενθάρρυνση. Τα λήμματα αυτά παραπέμπουν σε μια πρόσληψη σχετική με την ελπίδα. Στη συνέχεια, ο τρίτος παράγοντας ερμηνεύει το 12,93% και αποτελείται απο τα λήμματα που σχετίζονται με την αισιοδοξία, τον ενθουσιασμό, την περηφάνια, την πληρότητα και την αποδοχή τα οποία παραπέμπουν σε μια γενικότερη πρόσληψη της αισιοδοξίας. Ο τέταρτος παράγοντας που ερμηνεύει το 8,6% συντίθεται απο τα λήμματα όπως η ασφάλεια, η εμπιστοσύνη, η σιγουριά παραπέμποντας στην πρόσληψη της ασφάλειας και της σιγουριάς. Τέλος, ο πέμπτος παράγοντας ερμηνεύει το 8,4% και συντίθεται απο τα λήμματα που αφορούν την χαλάρωση και την ηρεμία παραπέμποντας στη γενικότερη πρόσληψη της χαλάρωσης και της ηρεμίας.

Στους παραπάνω παράγοντες εφαρμόστηκε πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης (Manova) ως προς την πολιτική ταυτότητα, το φύλο, την ηλικία και την επαγγελματική ταυτότητα των συμμετεχόντων και διαπιστώθηκε οτι δεν υπάρχουν διαφοροποιήσεις ως προς την πρόσληψη των συναισθημάτων. Συνεπώς, η πολιτική και η επαγγελματική ταυτότητα, η ηλικία και το φύλο ως προς τα συναισθήματα δεν παρουσιάζουν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

Πίνακας 5:
Αποτελέσματα Παραγοντικής Ανάλυσης των ανεξάρτητων μεταβλητών ως προς
την εξαρτημένη μεταβλητή συναισθημάτων των συμμετεχόντων

Συναισθήματα Συμμετεχόντων	Μέσοι Όροι	Τυπική Απόκλιση	Θετική Πρόσληψη	Ελπίδα	Αισιοδοξία	Ασφάλεια_Σιγουριά	Χαλάρωση_Ηρεμία
Χαρά	5,52	1,389		0,764	0,329		
Αισιοδοξία	4,85	1,445			0,844		
Ελπίδα	5,13	1,655		0,765			
Ευφορία	4,96	1,406		0,598		0,360	
Χαλάρωση	4,08	1,338					0,858
Ευχαρίστηση	5,53	1,494		0,810			
Ασφάλεια	4,51	1,251				0,841	
Ενθάρρυνση	5,29	1,351	0,438	0,539			
Ηρεμία	4,95	1,395					0,823
Πληρότητα	4,80	1,333	0,540		0,537		
Ενθουσιασμός	4,87	1,383	0,318		0,613		
Αποδοχή	5,33	1,471	0,316	0,393	0,616		
Ικανοποίηση	5,38	1,254	0,599		0,449		
Περηφάνια	5,29	1,336	0,742		0,302		
Θάρρος	5,10	1,185	0,713				
Ευαισθησία	5,72	1,240	0,739	0,427			
Ευδιαθεσία	5,37	1,284	0,672	0,458			
Συντροφικότητα	5,70	1,275	0,796	0,329			
Εμπιστοσύνη	5,07	1,343	0,526			0,501	
Σιγουριά	4,96	1,279	0,452			0,513	
Ποσοστό Συνολικής Διακύμανσης		69,36%	22%	17,35%	12,93%	8,6%	8,4%
Ιδιοτιμή (>1)			8,220	1,796	1,601	1,172	1,084

5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στόχος αυτής της έρευνας ήταν η συγκριτική διερεύνηση των κοινωνικών αναπαραστάσεων φοιτητών και εργαζομένων ως προς το φύλο και την πολιτική και επαγγελματική τους ταυτότητα σε σχέση με την έννοια της κοινωνικής αυτοδιαχείρισης και των διαστάσεών της. Έχοντας ως θεωρητικό άξονα τη θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων και λαμβάνοντας υπόψιν τα ευρήματα προηγούμενων ερευνών σε παραπλήσιους τομείς όπως αυτός των κοινωνικών κινήματων και του πολιτικού ακτιβισμού, έγινε ο σχεδιασμός της έρευνας και η διαμόρφωση των ερευνητικών υποθέσεων.

Αρχικά, η πρώτη διερευνητική υπόθεση αφορούσε την κοινωνική αναπαράσταση του ελληνικού πληθυσμού ως προς την έννοια της αυτοδιαχείρισης και τη σχέση της με μια σειρά συλλογικών, πολιτικών και εναλλακτικών δράσεων καθώς και μορφών ακτιβισμού όπως προκύπτουν από την σχετική βιβλιογραφική ανασκόπηση. Με βάση τα αποτελέσματα της ποιοτικής ανάλυσης, προκύπτει ότι η αντικειμενοποίηση της αναπαράστασης για την αυτοδιαχείριση οδηγεί στη συγκεκριμενοποίηση του όρου αυτού, συνδέοντάς τον με έννοιες που αφορούν φαινόμενα μιας κοινωνικής σφαίρας όπως είναι η αλληλεγγύη, η συλλογικότητα, η κοινωνική προσφορά, η βοήθεια, οι ενεργοί πολίτες, οι εναλλακτικές δράσεις και οι δράσεις αυτοδιαχείρισης, ο κοινωνικός προσανατολισμός, τα θετικά χαρακτηριστικά, καθώς και ένα σύνολο πολιτικών όψεων. Επίσης, ο κεντρικός πυρήνας της αναπαράστασης φαίνεται να συνδέεται και με έννοιες που σχετίζονται με πιο οικονομικούς παράγοντες όπως είναι η οικονομική κρίση και η γενικότερη οικονομική οργάνωση της ελληνικής κοινωνίας. Παρατηρείται λοιπόν ότι το

περιεχόμενο της αυτοδιαχείρισης εμπεριέχει δυο βασικούς άξονες, έναν κοινωνικό και έναν οικονομικό που συνδέονται άμεσα και με τις επικρατούσες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της ελληνικής κοινωνίας. Παρατηρείται ωστόσο ότι για μια ομάδα ατόμων ανεξάρτητα από την ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκουν και την επαγγελματική τους ταυτότητα, η κοινωνική αναπαράσταση της αυτοδιαχείρισης συνδέεται με έννοιες όπως η αυτονομία, η ανθρωπιά, η αλληλεγγύη, η κοινωνικοποίηση, η καινοτομία καθώς και με την έννοια του κράτους. Μια τρίτη ομάδα του πληθυσμού που χαρακτηρίζεται από αριστερούς φοιτητές και εργαζόμενους δεν είχε κάποια συγκεκριμένη πρόσληψη της έννοιας της αυτοδιαχείρισης καθώς δεν έδωσαν απαντήσεις στο συγκεκριμένο ερώτημα.

Στη συνέχεια, η δεύτερη διερευνητική υπόθεση προέβλεπε ότι η επαγγελματική ταυτότητα των συμμετεχόντων θα αποτελούσε διαφοροποιητικό παράγοντα ως προς τους σκοπούς των αυτοδιαχειριζόμενων με βάση την έρευνα της Norris (2004) αναφορικά με την επίδραση διαφορετικού κύκλου ή περιόδου ζωής και τη συμμετοχή των ατόμων σε μορφές πολιτικών και εναλλακτικών δράσεων. Ωστόσο, αυτή η υπόθεση δεν επιβεβαιώθηκε από τα αποτελέσματα που προέκυψαν καθώς δεν υπήρξαν διαφοροποιήσεις ανάμεσα στους φοιτητές και τους εργαζόμενους του δείγματός μας.

Έπειτα, με αφορμή το γεγονός ότι ορισμένοι ερευνητές υποστηρίζουν το ότι μια ακτιβιστική συμπεριφορά μπορεί να χαρακτηριστεί και ως μια πολιτική ανάληψη δράσης (Corning&Myers, 2002), οδηγηθήκαμε στη σύνθεση της τρίτης διερευνητικής υπόθεσης. Σε αυτήν την υπόθεση εξετάστηκε η πολιτική τοποθέτηση των συμμετεχόντων ως διαφοροποιητικός παράγοντας για την πρόσληψη των αυτοδιαχειριζόμενων δράσεων και πρωτοβουλιών. Πιο συγκεκριμένα υποθέσαμε ότι τα άτομα με αριστερή πολιτική τοποθέτηση θα δώσουν διαφορετικές απαντήσεις σε

σχέση με τα άτομα που έχουν πιο συντηρητικές πολιτικές πεποιθήσεις. Απο τα αποτελέσματα που προέκυψαν, φαίνεται ότι υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των ατόμων με αριστερή πολιτική τοποθέτηση σε σχέση με τα άτομα με κεντρώα και δεξιά πολιτική τοποθέτηση ως προς τους σκοπούς των εγχειρημάτων που αφορούν τον νομικοθεσμικό παράγοντα της αυτοδιαχείρισης. Πιο συγκεκριμένα, τα άτομα με αριστερές πολιτικές πεποιθήσεις προσλαμβάνουν περισσότερο τα οικονομικά στοιχεία της αυτοδιαχείρισης, ενώ τα άτομα με κεντρώα και δεξιά πολιτική τοποθέτηση προσλαμβάνουν τον παράγοντα αυτό με τον ίδιο τρόπο. Επομένως η συγκεκριμένη υπόθεση επιβεβαιώνεται.

Μια επόμενη υπόθεση αφορούσε το φύλο ως διαφοροποιητικό παράγοντα για την πρόσληψη των αυτοδιαχειριζόμενων εγχειρημάτων και πρωτοβουλιών με βάση την έρευνα των Coffe & Bolzendahlk (2010) για τις διαφορές ανδρών και γυναικών στον πολιτικό ακτιβισμό. Ωστόσο, αυτή η υπόθεση δεν επιβεβαιώνεται καθώς δεν υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες ως προς τους οικονομικούς και κοινωνικούς σκοπούς των αυτοδιαχειριζόμενων δράσεων.

Μια τελευταία διερευνητική υπόθεση αφορούσε την ηλικιακή ομάδα στην οποία άνηκαν οι συμμετέχοντες. Ωστόσο ούτε αυτή η υπόθεση επιβεβαιώνεται καθώς δεν εμφανίστηκαν διαφοροποιήσεις ως προς την πρόσληψη των σκοπών των αυτοδιαχειριζόμενων πρωτοβουλιών ανάμεσα στις ηλικιακές ομάδες του δείγματός μας. Επιπλέον, δεν εμφανίστηκαν διαφοροποιήσεις ως προς την πρόσληψη των συναισθημάτων των συμμετεχόντων σε σχέση με την πιθανή τους συμμετοχή σε αυτοδιαχειριζόμενες πρωτοβουλίες καθώς η πολιτική και η επαγγελματική ταυτότητα, η ηλικία και το φύλο δεν αποτελούν διαφοροποιητικούς παράγοντες.

Ωστόσο, το μικρό μέγεθος του δείγματος αποτελεί έναν από τους περιορισμούς αυτής της έρευνας. Το γεγονός ότι δεν επιβεβαιώθηκαν όλες οι υποθέσεις μας δε σημαίνει ότι η έρευνα δεν προσέθεσε επιπλέον στοιχεία όσον αφορά την κοινωνική αναπαράσταση της αυτοδιαχείρισης. Μάλιστα, μέχρι στιγμής δεν έχουν πραγματοποιηθεί δημοσιευμένες έρευνες που να εξετάζουν με τη χρήση ερωτηματολογίου τις κοινωνικές αναπαραστάσεις των αυτοδιαχειριζόμενων πρωτοβουλιών και εγχειρημάτων σε σχέση μια σειρά βασικών πόλων όπως είναι η πολιτική και επαγγελματική ταυτότητα των ατόμων, το φύλο και η ηλικία τους. Είδαμε ότι η πολιτική ταυτότητα επηρεάζει τον τρόπο πρόσληψης της κοινωνικής αναπαράστασης των ατόμων για την αυτοδιαχείριση. Θα είχε ενδιαφέρον να εξεταστεί αυτός ο παράγοντας πιο εντατικά σε μελλοντικές έρευνες. Τέλος, εξίσου ενδιαφέρον θα αποτελούσε να διερευνηθεί η παράμετρος της συμμετοχής, μεταξύ ατόμων που συμμετέχουν ενεργά σε τέτοιου είδους δράσεις και πρωτοβουλίες καθώς και σε άτομα τα οποία δεν έχουν κάποια ουσιαστική ανάμειξη με τις δράσεις αυτές.

Η ανάδειξη δυο βασικών παραγόντων, του νομικοθεσμικού και του κοινωνικού, που σχετίζονται με την αυτοδιαχείριση, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα αποτελέσματα αυτής της έρευνας. Επιπλέον εξίσου σημαντικός είναι και ο κεντρικός συναινετικός πυρήνας της αναπαράστασης της αυτοδιαχείρισης, ο οποίος συντίθεται από έννοιες που αφορούν ένα γενικότερο πλαίσιο του σημερινού κοινωνικού γίνεσθαι και σχετίζονται με τη συλλογικότητα, τις εναλλακτικές δράσεις, την οικονομική κρίση, τις δράσεις αυτοδιαχείρισης, την εσωτερική οικονομική οργάνωση, τον κοινωνικό προσανατολισμό, καθώς και μια σειρά από πολιτικές όψεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνικές Βιβλιογραφικές αναφορές:

Αγγελόπουλος, Γ., (2012). Κρίση, Κοινοτικές δομές Αλληλεγγύης και Κοινωνία των Πολιτών [PowerPoint Slides]. Ανακτήθηκε 12 Φεβρουαρίου, 2016, από: <https://12dialexeis.wordpress.com/>

Βαρκαρόλης, Ο., (2012). *Δημιουργικές αντιδράσεις και Αντεξουσία. Εγχειρήματα και προβληματισμοί του ριζοσπαστικού κινήματος στον 21^ο αιώνα*. Το παγκάκι, Αθήνα

Γαβρόγλου, Κ., (2013, 16 Φεβρουαρίου). «Λουδοβίκος Φόϋερμπαχ και το τέλος της κλασσικής γερμανικής φιλοσοφίας. Η 8^η θέση του Μάρξ για τον Φόϋερμπαχ. *Η Κυριακάτικη Αυγή* -«Αναγνώσεις». Ανακτήθηκε 12 Φεβρουαρίου 2016, απο http://avgι-anagnoseis.blogspot.gr/2013/02/blog-post_661.html

Δρίτσας, Θ. & Σπαθαράκης, Κ. (2015). *Αυτοδιαχείριση μια ιδέα πάντα επίκαιρη*. Αθήνα: Οι εκδόσεις των συναδέλφων.

Καστοριάδης, Κ. (1974) *Αυτοδιαχείριση και Ιεραρχία*. Στο Bianco, L., Domenach, J., Dumont, R. & Καστοριάδης, Κ. (1984). *Υπάρχει σοσιαλιστικό μοντέλο ανάπτυξης;*. Αθήνα: Ύψιλον βιβλία, σ.σ.219-235.

Κωστόπουλος, Σ . (1984). *Αυτοδιαχείριση*. Στοχαστής, σ.σ 19-21.

- Λαμπρίδης, Ε. (2004). *Σtereότυπο – προκατάληψη – κοινωνική ταυτότητα: Μελετώντας τις δυναμικές της κοινωνικής αναπαράστασης για τους τσιγγάνους*. Αθήνα, Gutenberg.
- Μαντόγλου, Α. & Μελέτη Κ. (2013). *Επιστημονικός λόγος περί κοινωνικών αναπαραστάσεων και ιδεολογιών*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Μαντόγλου, Α. (1995). «Εισαγωγή» Στο: Μαντόγλου, Α. και Παπαστάμου, Σ. (επιμ.), *Κοινωνικές αναπαραστάσεις*, Αθήνα, εκδ. Οδυσσέας.
- Μπουρίκος, Δ., Σωτηρόπουλος, Δ.,Α.(2014). <http://crisisobs.gr/>. Ανακτήθηκε 10 Φεβρουαρίου, 2016, σ.48 από : <http://crisisobs.gr/wp-content/uploads/2014/03/Final-Report.pdf>.
- Νικολάου-Σμοκοβίτη,Λ., (1987). *Νέοι θεσμοί στις εργασιακές σχέσεις:Συμμετοχή και αυτοδιαχείριση*.Αθήνα: Παπαζήση
- Νικολόπουλος, Τ. & Καπογιάννης, Δ. (2014). *Εισαγωγή στην κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία*. Αθήνα: Οι Εκδόσεις των συναδέλφων.
- Παπαντωνίου, Κ. (2014, 12 Ιανουαρίου). Ακόμα κι ένα πιάτο μακαρόνια είναι πολύτιμο για τους νεόπτωχους. *Η Αυγή*, Αρ.φύλλου 11899, σ.σ.20-21 .

Ξένες βιβλιογραφικές αναφορές:

- Abric, J.-C., (2001). L'approche structurale des représentations sociales : développements récents. *Psychologie et société*. 4, 81-106.
- Abric, J.-C., "L'étude expérimentale des représentations sociales", In: D.Jodelet (Ed.), *Les représentations sociales*, PUF, 1989,187-203
- Coffé,H., Bolzendahl,c.,. 2010. "Same Game, Different Rules? Gender Differences in Political Participation." 62(5) Sex Roles: 318-30.
- Corning,F.A., Myers,D.J. 2002."Individual Orientation Toward Engagement in Social Action" Political Psychology, Vol. 23, No. 4
- Durkheim, E. (1898). Représentations individuelles et représentations collectives. *Revue de Métaphysique et de Morale*. VI, 2-22.
- Dwyer,P,C., Snyder,M.,(2011). *Activism, Psychology of Social*, The Encyclopedia of Peace Psychology.
- Güner D. (August, 2014), "New Modes of Activism of Young People: Civil Society Organizations and New Social Movements Activism", Vol. III, Issue 8, pp.31-44, Centre for Policy and Research on Turkey (Research Turkey), London, Research Turkey. Ανακτήθηκε 10 Φεβρουαρίου, 2016 από: <http://researchturkey.org/?p=6674>
- Henley, J. (2015, 23 Ιανουαρίου). Greece's solidarity movement: 'it's a whole new model – and it's working'. *The guardian*. Ανακτήθηκε 12 Φεβρουαρίου, 2016, από: <http://www.theguardian.com/world/2015/jan/23/greece-solidarity-movement-cooperatives-syriza>

- Heyer, J. (2013, 13 Αυγούστου). People Power: Young Greeks Team Up to Combat Crisis. *Der Spiegel*. Ανακτήθηκε 10 Φεβρουαρίου, 2016, από: <http://www.spiegel.de/international/europe/young-greeks-helping-each-other-to-combat-crisis-a-916123.html>
- Humanes Bautista, J. (2003, 10 Νοεμβρίου). Chiapas : Autonomie zapatiste. *Alternative libertaire*. 123, 1-2.
- Jodelet, D., (Ed.), *Les representations sociales*, PUF, 1989
- Jodelet, D., “Representations sociales: un domaine en expansion”, In: Jodelet, D., (Ed.), *Les representations sociales*, PUF, 1989, 31-61
- Moliner, P. Rateau, P. Cohen-Scali, V. (2002). *Les représentations sociales. Pratique des études de terrain*. Rennes: Presses Universitaires de Rennes.
- Moscovici, S., “Des representations collectives aux representations sociales: elements pour une histoire”, In: D.Jodelet (Ed.), *Les representations sociales*, PUF, 1989, 62-86.
- Moscovici, S., *La psychanalyse, son image et son public*, Paris, PUF, 1961, 1976
- Norris, P. (2004), “Young people and political Activism: From the politics of loyalties to the politics of choice?” Strasbourg: Council of Europe Symposium, 2-32.
- OSL, (2003, 10 Νοεμβρίου). Argentine : L’expérience politique des entreprises récupérées. *Alternative Libertaire*. 123, 1-2.
- Piaget, Charles. (1997). « LIP 1973 : des problématiques toujours d’actualité » Στο «Lip, Lip, Lip, hourra !» . *Alternative libertaire*. 229, 1.

- Polanyi, K. (2001). *The great transformation: the political and economic origins of our time*. (2η έκδ.) New York: Beacon Press, 49-56.
- Prujt, H., (2003). Is the institutionalization of urban movements inevitable? A comparison of the opportunities for sustained squatting in New York City and Amsterdam. *Int. J. Urban Reg. Res.* 27, 133–157.
- Vieta, M.(2014). The stream of self-determination and *autogestión*: Prefiguring alternative economic realities. *Ephemera: Theory and Politics in Organization*, 14(4), 779-806.